Jaakko Kangasniemi

5.4.2017

Lausunto eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle
Globaali kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030, VNS 1/2017

Finnfund (Teollisen yhteistyön rahasto Oy) on Suomen valtion pääosin omistama kehitysrahoituslaitos ja Suomen kehityspolitiikan keskeinen toimija Agenda 2030:n toimeenpanossa. Yhtiön tehtävänä on edistää kestävää kehitystä ja vähentää köyhyyttä rahoittamalla kannattavia ja vastuullisia yrityshankkeita köyhissä maissa.

Yrityksillä on merkittävä rooli kestävän kehityksen ja köyhyyden vähentämisessä. Agenda 2030:n ja kestävän kehityksen tavoitteiden osalta on ollut selvää, että niitä ei voida saavuttaa pelkästään julkisella kehitysavulla. Alustavien arvioiden mukaan tavoitteiden saavuttamiseen matalan ja alemman keskitulon maissa tarvitaan jopa 1400 miljardin dollarin lisärahoitusta vuoteen 2030 mennessä. Merkittävän osan tästä summasta pitäisi tulla yksityiseltä sektorilta. Finnfund on Suomen valtion yksi työkalu tämän yksityisen rahoituksen mobilisoimiseen.

Rahoituksen mobilisoinnin lisäksi keskeisimmät kestävän kehityksen tavoitteet, joita Finnfund työllään edistää ovat:
- köyhyyden vähentäminen (1)
- ei nälkää (2)
- edullista ja puhdasta energiaa (7)
- ihmisarvoista työtä ja talouskasvua (8)
- kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuuria (9)
- ilmastotekoja (13)
- maanpäällinen elämä (15)
- yhteistyö ja kumppanuus (17).

Finnfundin rahoitus toimii usein vipuvartena muulle rahoitukselle ja mobilisoi lisää rahoitusta sellaisissa hankkeissa, joiden olisi muuten vaikeaa saada kaupallista rahoitusta. Samalla Finnfund pyrkii vahvistamaan investointien kehitysvaikutuksia ja lisäämään niiden vastuullisuutta niin ihmisten, ympäristön ja yhteiskunnan kannalta. Käytännössä tätä tehdään esimerkiksi sitomalla maksatuseriä vastuullisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttamiseen. Samalla Finnfund tarjoaa usein asiantuntemustaan yrityksen avuksi. Toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi laatua ja vastuullisuutta osoittavien sertifiointien hankkiminen (esimerkiksi metsäsektorilla FSC). Tämä erottaa kehitysrahoittajat usein kaupallisista rahoittajista.

On kuitenkin selvää, että erilaisia toimia ja toimijoita tarvitaan. Yritysten tukemisen kautta ei esimerkiksi voida suoraan vaikuttaa lainsäädännön, verotuksen, hyvän hallinnon ja demokratian kehittämiseen. Toisaalta erilaisten vastuullista toimintaa koskevien vaatimusten sisällyttäminen kehitysmaan lainsäädäntöön ja siihen, mitä viranomaiset käytännössä vaativat, tapahtuu todennäköisemmin silloin, jos toimialan parhaat yritykset kyseisessä maassa ovat jo osoittaneet, että uusien vaatimusten mukaan voidaan toimia. Finnfundin ja muiden kehitysrahoittajien rahoitus kohdistuu tyypillisesti edistyksellisiin yrityksiin, jotka ovat ensimmäistä kertaa soveltamassa alan kansainvälisiä parhaita käytäntöjä tai parasta teknologiaa kyseisessä maassa.

Painotus köyhimpiin maihin ja kestävän kehityksen edistämiseen

Vuoden 2016 lopussa Finnfundin sijoitukset hankkeissa olivat noin 356 miljoonaa euroa. Finnfund käyttää sijoituksiinsa sekä kehitysyhteistyövaroista saatuja varoja, hankkeiden tuottoa sekä lainarahaa markkinoilta.

Suomen kehityspolitiikan mukaisesti kehitysrahoitusta suunnataan erityisesti vähiten kehittyneisiin maihin sekä hauraisiin- ja konfliktimaihin. Tämä toteutuu myös Finnfundin sijoituspäätöksissä, jotka ovat viime vuosina painottuneet entistä enemmän köyhimpiin maihin. Vuonna 2016 sijoituspäätöksistä 82 % tehtiin kolmeen köyhimpään OECD:n kehitysapukomitean määrittämään maaluokkaan (omistajaohjauksen tavoitetaso 75 %). Finnfund seuraa vuosittain rahoittamiensa yritysten aikaansaamia kehitysvaikutuksia. Kaikkien sijoitusten osalta seurataan työpaikkojen ja erityisesti naistyöntekijöiden määrää, verotulojen ja muiden maksujen, tuotetun energian, mikrolainojen ja pk-yrityksille myönnettyjen lainojen sekä hankkeiden kotimaissaan tekemien ostojen määrää.

Valtioneuvoston selonteko muistuttaa, että puolet maailman väestöstä on alle 30-vuotiaita. Nuorten mahdollisuus saada koulutusta ja palkallista työtä tulee vaikuttamaan yhteiskuntien vakauteen ja sen kaikkien sektorien kehitykseen. Vaikutukset näkyvät niin kehitysmaissa kuin muuallakin maailmassa. Myös meillä Suomessa.

Finnfundin rahoittamat yritykset työllistivät vuonna 2015 kehitysmaissa suoraan 25 600 ihmistä, joista naisia oli 36 %. Finnfundille on tärkeää, että työpaikat ovat säällisiä ja yritykset noudattavat muun muassa kansainvälisen työjärjestö ILOn määrittelemiä perusoikeuksia (esim. yhdistymisvapaus ja oikeus neuvotella kollektiivisesti, pakkotyön poistaminen, lapsityövoiman käytön poistaminen, syrjinnän poistaminen). Ne sisältyvät myös Finnfundin asiakkailtaan vaatimiin Maailmanpankkiryhmään kuuluvan IFC:n ympäristö- ja yhteiskuntavastuustandardeihin. Näin Finnfund edistää osaltaan Suomen tavoitetta tukea ihmisarvoisen työn toteutumista kaikkialla maailmassa osana kestävän, osallistavan kasvun ja työllisyyden kehittämistä kaikille.

Finnfund pyrkii osaltaan tukemaan myös verotulojen ja maksujen kertymistä kehitysmaille, mikä on myös Suomen keskeinen tavoite Agenda 2030:n toimeenpanossa. Yritykset, joiden investointeja Finnfund oli ollut mukana rahoittamassa, maksoivat veroja ja maksuja valtiolle yhteensä 285 miljoonaa euroa toimintamaissaan. Finnfund vastustaa veronkiertoa, korruptiota ja rahanpesua.

Suomen keskeisenä tavoitteena on edistää hiilineutraaliutta ja resurssiviisautta globaalisti. Finnfundilla on keskeinen rooli Suomen ilmastorahoituksen toteutuksessa. Vuoden lopussa noin puolet Finnfundin varoista oli sijoitettuna ilmastonmuutosta hillitseviin tai ilmastonmuutokseen sopeutumista tukeviin hankkeisiin. Näitä ovat esimerkiksi uusiutuvan energian, kestävän metsätalouden sekä ruokaturvaa edistävät hankkeet. Suoraan sijoitetut yritykset tuottivat energiaa 447 gigawattituntia, ja rahastojen kautta sijoitetut yritykset yhteensä 2678 gigawattituntia energiaa.

Vuoden 2016 tiedot julkaistaan pääosin vuosikertomuksen yhteydessä, joka julkaistaan huhtikuussa. Kehitysvaikutusten arviointia ja vuosittaista raportointia

ollaan kehittämässä niin, että vaikutusten arvioinnissa voidaan entistä suoremmin tarkastella yhteyttä kestävän kehityksen tavoitteiden ja Agenda 2030 edistämiseen. Työtä tehdään yhteistyössä muiden eurooppalaisten kehitysrahoittajien kautta.

Finnfund pyrkii myös kehittämään toimintansa vastuullisuutta sekä avoimuutta toiminnastaan edelleen. Tavoitteena on myös kehittää yhteistyötä eri sidosryhmien kuten suomalaisten ja kansainvälisten kansalaisjärjestöjen ja yritysten kanssa edelleen.

Finnufundin painopisteinä uusiutuva energia ja kestävä metsätalous

Finnfundin strategiana on keskittyä erityisesti uusiutuvan energian ja kestävän metsätalouden hankkeisiin. Kummallakin on merkittävä rooli niin ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa kuin köyhyyden vähentämisessä. Esimerkiksi Itä-Afrikassa kärsitään tällä hetkellä poikkeuksellisesta kuivuudesta, mikä on muistutus siitä, miten kiireellisesti tarvitaan erilaisia ratkaisuja ilmastonmuutoksen vastaiseen taisteluun sekä inhimillisen hädän lievittämiseen.

On myös tärkeää huomata, että Suomessa on näillä kummallakin alalla erityistä osaamista, jolle on kehitysmaissa suurta tarvetta. Finnfundin rahoittamat hankkeet kohentavat jo nyt miljoonien köyhien ihmisten elinoloja ja ympäristöä muun muassa tuottamalla edullista ja puhdasta energiaa. Kyse on sekä vaikuttavasta köyhyyden vähentämisestä että poikkeuksellisen kustannustehokkaasta ilmastopolitiikasta, jossa raha ei kulu vaan kiertää käytettäväksi uusiin hankkeisiin.

Monet kestävää kehitystä mahdollistavat teknologiat, vaikkapa aurinkoenergian hyödyntämiseksi, ovat viime vuosina parantuneet ja halventuneet nopeasti. Suomalaisilla yliopistoilla, tutkimuslaitoksilla ja yrityksillä on tässä yllättävän suuri rooli. Esimerkiksi Vaasassa, Pitäjänmäellä, Oulussa, Jyväskylässä, Mikkelissä, Tampereella, Lappeenrannassa ja Salossa kehitetään koko ajan ”pihejä ja puhtaita” ratkaisuja, joiden avulla kehitysmaissa voitaisiin tuottaa tehokkaammin puhdasta sähköä, säästää energiaa, vähentää päästöjä, puhdistaa vettä tai tuottaa kasvavan väestön tarvitsemia tavaroita tai palveluja aiempaa vähemmällä ympäristökuormituksella.

Finnfund tekee yhteistyötä lähinnä sellaisten suomalaisten yritysten kanssa, joiden ratkaisut ovat jo kaupallisessa käytössä esimerkiksi Suomessa, mutta pyrkii seuraamaan myös sellaista innovointia, jonka potentiaali on nimenomaan kehitysmaissa ja jonka teollisen mittakaavan pilottien rahoittamisessa Finnfundia voitaisiin tarvita.

Käytännön tekoja kestävän kehityksen edistämiseen

Finnfundin painopiste on viime vuosina siirtynyt entistä voimakkaammin köyhimpiin maihin. Kestävän kehityksen kannalta monella tavoin merkittävä hanke on esimerkiksi Kenian Turkanajärvelle nouseva Saharan eteläpuolisen Afrikan suurin tuulivoimapuisto, joka tulee tuottamaan 365 tuulimyllyn voimin 310 MW sähköä kenialaisille. Se tulee vastaamaan noin 18 % maan energiantarpeesta. Puiston on määrä valmistua tämän vuoden aikana. Tuulivoimaloissa on lahtelaisen perheyhtiön Peikon suunnittelemat ja valmistamat jalustat, joiden ansiosta voimalat pysyvät tukevasti pystyssä, vaikka betonia käytetään Peikon innovaation

ansiosta selvästi aiempaa vähemmän. Myös aiempi Afrikan suurin tuulivoimapuisto oli Finnfundin rahoittama; kyseessä on Kap Verdellä sijaitseva Cabeólica.

Lisäksi Finnfund on sijoittanut useisiin aurinko- ja vesivoimaloihin esimerkiksi Jordaniassa ja Hondurasissa. Aurinkoenergian kyky haastaa fossiilisia energiamuotoja perustuu osin Suomessa kehitettyyn ja valmistettuun tehoelektroniikkaan, kuten ABB Suomen toimittamiin vaihtosuuntaajiin ja muuntajiin.

Finnfundilla on myös merkittävä rooli kestävän metsätalouden edistämisessä erityisesti Afrikassa, jossa merkittävä osa sertifioiduista viljelymetsistä on Finnfundin asiakkaiden istuttamia. Finnfund rahoittaa kestävää metsäteollisuutta esimerkiksi Itä-Afrikassa Tansaniassa, Ugandassa ja Ruandassa sekä Länsi-Afrikassa Ghanassa ja Sierra Leonessa.

Ruokaturvan edistämistä Etiopiassa edistää esimerkiksi AgFlow, joka tuottaa untuvikkoja, joista pienyritykset kasvattavat kananpoikia pienviljelijöille. Ketjun kautta yli miljoona pienviljelijäperhettä saa aiempaa terveempiä ja tuottavampia kanoja. Samalla kun hanke tuo työtä ja toimeentuloa maailman köyhimpiin kuuluville ihmisille, miljoonien lasten terveys ja ravitsemus paranee.

Pienyrittäjyyttä sekä pääsyä luotettavien pankkipalvelujen piiriin tukevat Finnfundin sijoitukset rahoituslaitoksiin Aasiassa ja Afrikassa. Esimerkiksi kambodžalainen mikrorahoituslaitos Prasac parantaa maaseudun asukkaiden elintasoa ja edistää kestävää taloudellista kehitystä. Tällä hetkellä Prasac palveluita yli 337 000 asiakkaalle, joista yli 90 % asuu maaseudulla ja yli 80 % on naisia.

Työpaikkojen syntymistä ja erityisesti nuorisotyöttömyyttä pyrkii puolestaan ehkäisemään esimerkiksi kenialais-suomalainen Fuzu, jonka sähköinen verkkopalvelu auttaa työntekijöitä ja työnantajia löytämään toisensa. Keniassa käyttäjinä on jo yli 180 000 työnhakijaa ja satoja työnantajia. Finnfundin rahoitus tukee yrityksen laajenemista Keniasta eteenpäin Afrikkaan ja Aasiaan.

Voiko Finnfund tehdä enemmän Agenda 2030:n toimeenpanemiseksi?

Viime vuosina Finnfund on jo merkittävästi lisännyt panostaan kestävän kehityksen hyväksi tekemällä enemmän ja vaikuttavampia hankkeita. Valtaosa hankkeista on rahoitettu sijoituksista palautuvien rahojen ja tuottojen sekä markkinoilta lainatun jälleenrahoituksen turvin. Kehitysrahoittajan vaikuttavuuden ytimessä on se, ettei rahoja hävitä epäonnistuneissa hankkeissa, vaan onnistumisten myötä resurssit kasvavat, jälleenrahoituksen saaminen helpottuu ja muutkin rahoittajat uskaltautuvat mukaan.

Koska kehitysrahoituksessa on kyse nimenomaan korkean riskitason sijoituksista hankkeisiin, joihin kaupallisen rahoituksen saatavuus on heikkoa, sitä ei voi kovin suuressa määrin tehdä lainanoton turvin. Finnfundissa valittu linja on sekä sijoitusten riskipitoisuuden että lainarahalla toimimisen suhteen rohkeampi kuin kehitysrahoittajilla yleensä. Esimerkiksi Ruotsin ja Tanskan kehitysrahoittajilla on huomattavasti enemmän pääomaa kuin Finnfundilla, mutta ne tekevät vähemmän hankkeita kuin Finnfund. Voidaankin sanoa, että yhtiön resurssit ovat viime vuosina olleet täyskäytössä.

Erittäin merkittävän lisän yhtiön toimintakykyyn onkin tuonut se, että valtio-omistaja on investoinut yhtiöön lisää pääomaa. Vuosina 2007–2015 vajaat kaksi prosenttia kehitysyhteistyövaroista eli 10–18 miljoonaa euroa vuodessa kohdistettiin Finnfundin pääoman korottamiseen. Vuonna 2016 eduskunta hyväksyi 130 miljoonan euron lainamuotoisen lisärahoituksen, joka on nyt allekirjoitettu ja voitaneen nostaa kuluvan vuoden aikana. Suuri osa viime ja tämän vuoden sijoituspäätöksistä on tehty tämän rahoituksen turvin.

Vuosina 2012–2015 osa yhtiön riskirahoitusmahdollisuuksista perustui niin sanottuun erityisriskirahoitukseen. Kyse on riskinjakositoumuksesta, jonka turvin Finnfund pystyi ottamaan enemmän riskiä nimenomaan vaikeimmissa maissa ja haastavimmissa hankkeissa. Erityisriskirahoitukseen myönnetty valtuus tuli käytettyä loppuun vuonna 2015 eikä lisää valtuutusta ole myönnetty. Valtuuden turvin tehtiin 16 sijoituspäätöstä, joista yhdessäkään riskit eivät toistaiseksi ole realisoituneet. Ulkoministeriön tarkoituksena on arvioida erityisriskirahoitus kuluvan vuoden aikana ja päättää sen jälkeen jatkosta.

Jatkossa Finnfundin mahdollisuudet edistää kestävää kehitystä riippuvat yhtiön tekemien investointien onnistumisen lisäksi valtio-omistajan panostuksista. Ulkoasiainministeriön on tarkoitus arvioida erityisriskirahoitusta kuluvana vuonna ja päättää arvion jälkeen mahdollisesta uudesta valtuutuksesta. Vuoden 2017 budjettiin sisältyy kymmenen miljoonan euron pääomankorotus. Vuoden 2018 budjettivalmisteluja varten yhtiö on tehnyt ulkoasiainministeriölle alustavia esityksiä siitä, mihin lainamuotoisen pääomituksen jatkaminen antaisi mahdollisuuksia. Esitykset ovat loogista jatkoa sille, missä tähän asti on saatu merkittävimpiä kehitysvaikutuksia aikaan. Jos lisärahoitusta päätettäisiin kohdistaa Finnfundiin, yhtiö tekisi sen turvin lisää erityisesti sellaisia uusiutuvan energian, ruokaturvan kohentamiseen tähtääviä ja kestävän metsätalouden hankkeita, jotka parantavat heikossa asemassa olevien väestöryhmien elinoloja ja elinympäristöjä köyhissä maissa. Ilmastonmuutoksen hillitsemisen lisäksi painopiste voisi olla erityisesti naisten ja tyttöjen aseman parantamisessa.